

Robert Beer: Příručka tibetských symbolů – Osm šťastných symbolů

2. část

Šťastný symbol páru rybek je běžný v hinduistické, džinistické a buddhistické tradici. Ve starověkém Egyptě symbolizoval pár rybek úrodné vody Nilu. Raní křesťané přijali zdvojené rybky jako symbol Ježíše jako „rybáře lidí“ a přesmyčkou tak interpretovali písmena řeckého slova *ichthys*, znamenající „Ježíš Kristus, syn boží a náš spasitel“.

Dvě zlaté rybky, sameček a samička, jsou obvykle zobrazovány symetricky, ve tvaru kapra s půvabným ocasem, žábami a ploutvemi a dlouhými úponky z jejich horních čelistí. Na kapry se v orientu tradičně nahlíží jako na posvátné ryby kvůli jejich elegantní kráse, velikosti a dlouhověkosti a kvůli jejich spojení s jistým laskavým božstvem. Zdvojené ryby jsou často zobrazovány jak se dotýkají hlavami a v hinduismu je to symbol ženského pohlavního orgánu neboli *jóni*. Zlatá rybka je atribut velkého indického Mahásiddhi Tilópy, symbolizující jak jeho realizaci, tak jeho schopnost osvobodit bytosti z oceánu koloběhu života (Skt. *samsara*). Šťastný symbol dvou rybek, který byl předveden Buddhovi, byl pravděpodobně vyšíván zlatou nití na Benáрске hedvábí.

Klenotnice (Skt. *nidhana* – *kumbha*; Tib. *gter-gyi bumpa*)

Zlatá klenotnice nebo „váza nevyčerpatelných pokladů“ je vytvořena z tradiční indické hlíny jako nádoba na vodu. Tato nádoba je známa jako *kalaša* nebo *kumbha* s plochým podstavcem, kulatým tělem, úzkým hrdlem a vlnitým vrchním okrajem. Tato jako lůno vypadající posvátná *kumbha* je uctívána v Indii při velkém náboženském svátku hrců *kumbhméla*. Tento svátek (Skt. *mela*) se koná v pravidelném cyklu každé tři roky ve městech Iláhábád, Haridvár, Násik a Udždžain a připomíná rozlévání božského nektaru bohy (Skt. *amrita*) na tyto čtyři posvátné strany (viz. dodatek).

Klenotnice je převážně symbol ústředního božského bohatství zahrnující Jambhala, Vaišravana a Vasudhara, kde se často objevuje jako atribut pod jejich nohami. Jedna forma bohatství božského Vasudhary stojí nad párem vodorovných klenotnic, které rozlévají nekonečný proud klenotů. Jako božská „váza hojnosti“ (Tib. *bum-pa bzang-po*) vlastní přednosti nenuceného prohlášení, protože jakkoli mnoho pokladů je vyjmuta z vázy, ta zůstává stále plná.

Typická tibetská klenotnice je představována jako vysoce zdobená zlatá váza s motivy lotosového okvětního lísku šířícího se kolem jeho různých částí. Samotný štěstí udělující drahokam nebo skupina tří drahokamů pečetí její horní okraj jako symbol tří klenotů – *Buddhy, dharmy a sanghy*. Velká pokladnice (Tib. *gter chen-po'i bum-pa*), jako nakreslená v buddhistické mandale nabízená, je vytvořena ze zlata a zdobená množstvím vzácných drahokamů. Hedvábná šála z božského království je uvázána kolem hrdla a její vršek je pečetěn štěstí přinášejícím stromem. Kořeny tohoto stromu obsahují vodu, která přinese lidem dlouhověkost, zázračně vytváří všechny aspekty tohoto pokladu. Zapečetěná pokladnice je umístěná nebo pohřbená na posvátné geomantické lokalitě, jako je horský průsmyk, poutnická místa, prameny, řeky a oceány. Jejich funkce zde je jak rozprostřít hojnost do okolí, tak uspokojit domorodé duchy, kteří setrvávají na těchto místech.

Lotos (Skt. *padma, kamala*; Tib. *pad – ma ; chu-skyes*)

Indický lotos, který roste z tmavého vodního kalu, ale není jím znečištěný, je hlavní buddhistický symbol čistoty a odříkání. Reprezentuje rozkvět užitečných (léčivých) činností, které jsou prováděny s úplnou svobodou od vad koloběhu života. Lotosový trůn, na kterém sedí nebo stojí bohové, symbolizuje jejich božský původ. Jsou neposkvrněně počati, vrozeně perfektní a absolutně čistí na těle, v mluvě a na duši. Jsou božským projevením se do

koloběhu života, přestože jsou kompletně neznečištěni bahnem, emocionálními překážkami a duševními zatemněními.

Jako posvátný symbol byl lotos přejat mnohými z velkých světových civilizací od Egypta po Japonsko a široce začleněn do jejich umění a architektury. Lotos se otevírá a zavírá se sluncem a ve starověkém Egyptě bylo slunce pojímáno jako jezdící z východního lotosu při úsvitu a sedící na západním lotosu při západu slunce. Podobně Súrja, védský bůh slunce, drží lotos v každé ruce, symbolizující sluneční cestu přes nebe. Brahma, védský bůh tvoření, byl zrozen ze zlatého lotosu, který vyrůstal v Višnuova pupku, jako lotos vyrůstající z pupeční šňůry. Padmasambhava, „lotosový zrozenec“, tantrický mistr, který zavedl buddhismus do Tibetu, byl podobně božsky počat ze zázračného lotosu, který rozkvetl na jezeře Dhanakóša v západní Indii v království Uddijána. Lotos, jako zázračné lůno nebo vagina je silná sexuální metafora jak v hinduistické, tak v buddhistické tantře. *Padma* a *kamala* jsou synonymní sanskrtské termíny pro „lotos“ - ženskou vaginu, která je měkká, růžová a otevřena. Podobně *vadžra* je synonymní s mužským penisem, který je tvrdý a pronikající. Spojení *vadžry* a *padmy* je sexuální symbol pro spojení formy a prázdnoty nebo zručnosti a moudrosti. Na vnitřní úrovni toto sjednocení symbolizuje průnik a vzestup psychické energie v přesnou střední cestu těla ve vnitřní hladině, která proniká a otvírá „lotos“ z kol kanálků nebo *čaker*.

Lotos je znak Amitábhy, červeného buddhy západu a „Pána *padmy* nebo lotosové rodiny“. Vlastnosti Amitábhy jsou udávány červení ohně, životně důležitých tekutin, večerního šera, letního období a proměny žádostivosti v soudné vědomí. Amitábhy manželka je Pandara a její atribut je také červený lotos. Amitábhovi předsedá bódhisattva Padmapani Avalókitéšvara, „Držitel lotosu“ a Bódhisattva velkého slitování.

Buddhistický lotos je popisován jako mající 4, 8, 16, 24, 32, 64, 100 nebo tisíc okvětních lístků. Tato čísla symbolicky korespondují s vnitřními lotosy nebo čakrami jemného těla a s číselnými komponenty mandaly. Jako atribut držený v ruce je lotos obvykle

zbarven růžově nebo světle červeně s 8 nebo 16 okvětními lístky. Lotosové květy mohou být zbarveny bíle, žlutě, zlatě, modře nebo černě. Bílý nebo „jedlý lotos“ (Skt. *pundarika*, Tib. *pad-ma dkar-po*) je atribut buddhy Šikhin a bílý *utpala* lotos se šestnácti okvětními lístky drží Bílá Tára. Žlutý lotos (Tib. *pad-ma ser-po*) a zlatý lotos (Tib. *gser-gyi pad-ma*) jsou všeobecně známy jako *padma* a běžnější červený nebo růžový lotos je obvykle ztotožňován s *kamala*. Sanskrtský termín *utpala* je zvláště ztotožňován a modrým nebo černým „nočním lotosem“, ale jeho přepsaný tibetský ekvivalent (Tib. *ut-pa-la*) může být použit pro každou barvu lotosu.

Pravotočivá lastura (Skt. *dakshinavarta-shankha*, Tib. *dung gyas- 'khyil*)

Bílá lastura, která se točí doprava ve směru hodinových ručiček je starověký indický atribut hrdinských bohů, jejichž mocný lasturový roh provolával jejich chrabrost a vítězství ve válce. Višnuova oheň vyzařující lastura byla nazývána *Pančajanja*, což znamenalo „ovládající kontrola nad pěti třídami bytí“. Ardžunova lastura byla známá jako Devadatta - Bohy darovaná, jejíž vítězoslavný proud zvuku udeří zděšení u nepřítele. Jako bitevní roh je lastury blízká moderním polnicím, jako znak síly, autority, a suverenity. Věří se, že její šťastný zvuk vyháňá zlé duchy, odvrací přírodní katastrofy a zaplašuje škodlivá stvoření.

Višnu drží ohnivý roh ve své horní levé ruce. Ten se páruje s kolem neboli čakrou v jeho horní pravé ruce. Tyto dva atributy jsou často drženy prvními pěti v Višnuových deseti *avatárů* neboli inkarnací: *Matsja* (ryba), *Kúrma* (želva), *Varáha* (kanec), *Narasinha* (muž-lev), *Vámana* (trpaslík). V hinduistické tradici je Buddha rozpoznán jako devátá Višnuova inkarnace z deseti. To je možná víc než shoda, že dva velcí nebeští bohové Indra a Brahma jsou tradičně zobrazováni před buddhovým trůnem jak mu nabízející Višnuovy atributy – lasturu a kolo. Višnu je také běžně znám jako „Velký muž“ (Skt. *mahapurusha*) nebo „Pravoruký bůh“ (Skt. *dakshinadeva*). Tato přízviska jsou podobně užívány u Buddhy s jeho

pravotočivými vlasy a jeho tělem obdařeným 32 šťastnými znameními velkého muže (Skt. *mahapurusha-lakshana*).

Raný hinduismus řadil lastury do rodových variant, přičemž lastura s tlustou stěnou a cibulovitým tvarem je mužská neboli *puruša* a tenkostěnná lastura je ženská neboli *šankhini*. Čtveřice hinduistických kast může být rozdělena do: s hladkou bílou lasturou reprezentující kněžskou neboli brahmánskou kastu, červená lastura válečnickou kastu neboli kastu kšátrijů, žlutá lastura obchodnickou neboli kastu vaišjů a kalná šedá reprezentuje kastu pracujících neboli šúdru. Dřívější dělení bylo vytvořeno mezi běžnou lasturou, která se přirozeně točí doleva a je známa jako *vamavarta*, a vzácnější pravotočivou lasturu, známou jako *dakšinavarta*, která je považována za příznivější pro rituální použití. Špička lastury je odříznuta, aby se vytvořil náústek a pravotočivý průchod dechu tak vytvořil akustické symbolizování pravdy neboli „pravé ruky“ (Skt. *dakshina*), prohlášení dharmy.

Brahmánismus převzal hrdinskou lasturu jako rituální symbol náboženské suverenity. Raní buddhisté ji podobně přijali jako odznak autority Buddhova učení. Tady lastura symbolizuje jeho nebojácnost v prohlašování pravdy dharmy a jeho volání k bdělosti a práci ve prospěch jiných.